

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ช่วงชีวิตในวัยรุ่นเป็นระยะวิกฤติ เพราะเป็นวัยที่เชื่อมความเป็นเด็กกับผู้ใหญ่ ชีวิตในช่วงวัยต่อไปจะราบรื่นหรือไม่เพียงใด ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการดำเนินชีวิตในช่วงวัยรุ่น เนื่องจากวัยนี้ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา (กัลยา นาคเพ็ชร, จุไร อภัยจิรรัตน์ และสมพิศ ใยสุน, 2548) และเป็นวัยแห่งการค้นหาความเป็นตัวของตัวเอง อยากเป็นอิสระ แต่ขณะเดียวกันก็รู้สึกกังวล สับสนในบทบาทความเป็นเด็กกับความเป็นผู้ใหญ่ มีการตัดสินใจที่รวดเร็วและวู่วาม อยากรู้ อยากเห็น อยากทดลอง นอกจากนั้นยังเป็นวัยที่ต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน จึงถูกชักจูงจากเพื่อนได้ง่าย ทำให้วัยรุ่นมีความเสี่ยงต่อการมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหามากมาย (Meleis, Sawyer, Eun-Ok, Messias, & Schumacher, 2000) ที่สำคัญคือ การสูบบุหรี่ จากการสำรวจวัยรุ่นทั่วโลกพบว่า วัยรุ่นประมาณ 1.8 พันล้านคนมีพฤติกรรมการสูบบุหรี่ (วิลโลว์เรน วิริยะ ไชโย, 2551) องค์การอนามัยโลก (World Health Organization [WHO], 2000) คาดการณ์ไว้ว่าในแต่ละวันมีเด็กติดบุหรี่ใหม่ในปี พ.ศ. 2552 82,000- 99,000 คน เป็นเด็กจากประเทศกำลังพัฒนาถึง 68,000 ถึง 84,000 คน สำหรับเยาวชนไทยอายุ 13-15 ปี มีอัตราการบริโภคยาสูบถึงร้อยละ 16.40 เป็นชายร้อยละ 25.40 และยังพบว่า ร้อยละ 25.80 ของเยาวชนทั้งหมดเคยสูบบุหรี่ โดยเป็นชายมากกว่าหญิง 3.33 เท่า (ศิริวรรณ พิทยรังสฤษฎ์, ประภาพรณ เอี่ยมอนันต์ และสุวัฒนา ไพรงแก่น, 2553) จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2547) พบว่ามีเยาวชนอายุต่ำกว่า 24 ปีที่สูบบุหรี่ทั้งแบบสูบประจำและแบบครั้งคราวประมาณ 1.7 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 17.24 ของเยาวชนทั้งหมด (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างสุขภาพ [สสส.], 2550) โดยมีเยาวชนที่อายุต่ำกว่า 19 ปีติดบุหรี่แล้วกว่า 4 แสนคน ซึ่งเด็กที่ทดลองสูบบุหรี่มักจะกลายเป็นผู้สูบบุหรี่เป็นประจำในอนาคตได้ถึงร้อยละ 33 ถึง 50 และมักจะเสียชีวิตจากสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับการสูบบุหรี่ (ประกิต วาทีสาธกกิจ, 2551) ซึ่งในแต่ละปีที่ผ่านมาคนไทยเสียชีวิตจากโรคที่เกิดจากการสูบบุหรี่ปีละ 42,000 คน หรือวันละ 115 คนหรือชั่วโมงละ 5 คน (สำนักงานคณะกรรมการควบคุมเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์และยาสูบ, 2552) การสูบบุหรี่ของวัยรุ่นไม่เพียงมีผลกระทบต่อสุขภาพตัววัยรุ่นเองเท่านั้น ยังมีผลต่อครอบครัวและสังคมมากมายทั้งระยะสั้นและระยะยาว

สำหรับผลกระทบของการสูบบุหรี่ต่อตัวนักเรียนเองที่เกิดขึ้นในระยะสั้น คือ ผลกระทบด้านสังคมและบุคลิกภาพ เนื่องจากการสูบบุหรี่เป็นประจำทำให้มีกลิ่นตัวเป็นกลิ่นของควันบุหรี่ที่

ติดตามเสื้อผ้า เส้นผม และผิวหนัง ทำให้เกิดความรู้สึกไม่มั่นใจ (ประกิต วาทีสาธกกิจ และกรองจิต วาทีสาธกกิจ, 2550) และอาจไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม สำหรับผลกระทบด้านสุขภาพในระยะยาว ต่อตัวนักเรียน คือ เพิ่มความเสี่ยงของการเกิดโรคต่าง ๆ เพราะโดยเฉลี่ยแล้วผู้สูบบุหรี่จะทำให้ เส้นเลือดเสื่อมและเกิดความตีบตันเร็วกว่าผู้ที่ไม่สูบบุหรี่ถึง 10 – 15 ปี อัตราการเกิดโรคและอัตราการตาย จากโรคก็เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ (สมเกียรติ วัฒนชัยศิริกุล, บก., 2550) ได้แก่ โรคมะเร็งปอด โรคถุงลมโป่งพอง หลอดลมอักเสบ มะเร็งช่องปาก มะเร็งหลอดอาหารและกระเพาะอาหาร ซึ่งสอดคล้อง กับองค์การอนามัยโลกที่ได้ระบุไว้ชัดเจนว่า 1 ใน 3 ของโรคมะเร็งมีสาเหตุมาจากการ สูบบุหรี่ (วารภรณ์ ภูมิสวัสดิ์, จุฑามณี สุทธิสีสังข์, เนติ สุขสมบูรณ์, ปรีชา มนทนานติกุล, พนมทวน ชูแสงทอง, ศรัณย์ กอสนาน, สุกกิจ วงศ์วิวัฒน์กิจ, สุรกิจ นาทีสุวรรณ, สุวัฒนา จุฬวัฒน์ทล และอรรถสิทธิ์ ศรีสุปัติ, 2546) นอกจากนั้นยังเพิ่มความเสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด ตีบตัน (อภิรักษ์ ปัญญานุภาพ, 2549)

นอกจากมีผลต่อสุขภาพแล้วการสูบบุหรี่ยังมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจทั้งในระดับ ครอบครัวและประเทศอีกด้วย จากการสำรวจของกสิกรไทยในปี พ.ศ. 2548 พบว่า ผู้ที่สูบบุหรี่ เป็นประจำจะมีค่าใช้จ่ายประมาณวันละ 14.6 บาทต่อคน โดยพบว่าผู้ชายมีรายจ่ายสูงกว่าผู้หญิง เกือบเท่าตัว ส่วนรัฐบาลต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลผู้สูบบุหรี่มากกว่า 5 หมื่นล้านบาท ต่อปี (สสส., 2552) ถือเป็นการสูญเสียทั้งบุคลากรและทรัพย์สินที่มีมูลค่ามหาศาล นอกจากนั้นยังมีความสูญเสีย ที่ยากจะคำนวณได้ เช่น เวลาและแรงงานที่ญาติหรือครอบครัวต้องเสียไปในการดูแลผู้ป่วยจากการสูบบุหรี่ ความสูญเสียที่เกิดขึ้นกับครอบครัวที่ผู้นำครอบครัวป่วย หรือ เสียชีวิตก่อนวัยอันควรจากการสูบบุหรี่ในครอบครัวที่ยากจนอยู่แล้ว ความสูญเสียทางเศรษฐกิจ ของท้องถิ่นจากการที่ต้องเสียเงินตราออกนอกประเทศ ให้แก่บริษัทบุหรี่ต่างประเทศ และการซื้อ บุหรี่สูงเป็นการเบียดบังเงินที่จะนำไปใช้ในสิ่งที่ประโยชน์กว่า (ประกิต วาทีสาธก, 2550) จะเห็นได้ว่าผลกระทบดังกล่าวสืบเนื่องมาจากการสูบบุหรี่ทั้งสิ้น

การสูบบุหรี่คือ การที่บุคคลสูด เป่าหรือพ่นควันบุหรี่หรือยาสูบที่จัดเตรียมไว้ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง (Ma, Tan, Toubbeh, Su, Shive, & Lan, 2004) ซึ่ง Mayhew, Flay and Mott (2000) ได้แบ่งระยะของการสูบบุหรี่ไว้ 6 ระยะ คือ ตั้งแต่ระยะมั่นใจที่จะไม่สูบบุหรี่ระยะติดหรือพึ่งพานุหรี่ ซึ่งระยะที่สำคัญมากคือ การสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้น การเริ่มต้นสูบบุหรี่เร็วขึ้นเพียงใดก็จะทำให้มีโอกาสเป็นผู้ติดบุหรี่ได้มากขึ้น (Lloyd-Richardson, Papandonatos, Kazura, Stanton, & Niaura, 2002) การสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้นการสูบบุหรี่นี้พบมากในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ผ่องศรี ศรีมรกต และรุ่งนภา ภาณุรัตน์, 2548; กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2552) ในอนาคตมี

แนวโน้มที่จะมีการเริ่มต้นสูบบุหรี่เร็วขึ้น ซึ่งเป็นปัญหาของสังคมและประเทศชาติในอนาคตได้ (พระครูวินัยธรรมสัจจกิจ สกกเมธี สุขเลิศ, 2551) จากการสำรวจการสูบบุหรี่ของเด็กนักเรียน (อายุ 13-15 ปี) ขององค์การอนามัยโลกใน 151 ประเทศ ปี พ.ศ. 2550 (ประกิจ วาทีสาธกิจ, 2551) พบว่าวัยรุ่นที่ติดบุหรี่ส่วนใหญ่จะเริ่มสูบก่อนอายุ 18 ปี และ 1 ใน 4 ของทั้งหมดเริ่มทดลองสูบก่อนอายุ 10 ปี สำหรับในประเทศไทยมีการสำรวจพฤติกรรมการสูบบุหรี่พบว่า วัยรุ่นส่วนใหญ่เริ่มสูบบุหรี่ครั้งแรกเมื่ออายุ 13-14 ปี (มูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ และสำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, 2547) ซึ่งเป็นวัยที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สัมพันธ์กับการสำรวจภาวะสุขภาพนักเรียนในประเทศไทยปี พ.ศ. 2551 (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2552) ซึ่งพบว่านักเรียนมีการสูบบุหรี่ในภาพรวมร้อยละ 8.8 โดยเป็นนักเรียนชายมากกว่าหญิงถึง 6.6 เท่า นักเรียนชายมีการเริ่มต้นสูบบุหรี่ครั้งแรกตั้งแต่อายุ 13 ปีหรือน้อยกว่าถึงร้อยละ 76.4 ในทำนองเดียวกันการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติและคณะศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบปี พ.ศ. 2534 – พ.ศ. 2549 (ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ [ศจย.], 2550) พบว่าอัตราการสูบบุหรี่เป็นครั้งคราวใน กลุ่มอายุ 11 – 14 ปี ในปี พ.ศ. 2549 มีอัตราเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 300 เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2534 และพบว่ากลุ่มเยาวชนชายมีอัตราการสูบบุหรี่เพิ่มมากขึ้นถึงร้อยละ 10 จะเห็นว่ากลุ่มอายุ 11 – 14 ปี มีการเปลี่ยนแปลงของอัตราการสูบบุหรี่เพิ่มขึ้นมาก โดยเฉพาะเพศชาย แสดงให้เห็นว่า นักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นกลุ่มเสี่ยงที่สำคัญของการเริ่มต้นการสูบบุหรี่ การที่นักเรียนเริ่มต้นสูบบุหรี่ตั้งแต่อายุยังน้อยจะทำให้มีโอกาสเสี่ยงที่จะกลายเป็นผู้ใหญติดบุหรี่ในอนาคต (Homsin, 2006) จากการดำเนินงานที่ผ่านมาในประเทศไทยพบว่า ยังไม่สามารถควบคุมและป้องกันการสูบบุหรี่ในกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ให้บรรลุเป้าหมายได้ (มูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ และสำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, 2547)

เป้าหมายที่สำคัญเกี่ยวกับการควบคุมและป้องกันการสูบบุหรี่ในประเทศไทยที่สำคัญได้แก่ การควบคุมพฤติกรรมการสูบบุหรี่ โดยมีการกำหนดนโยบายด้านสุขภาพในแผนพัฒนาสุขภาพฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554 (สำนักนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข, 2550) ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างระบบภูมิคุ้มกันเพื่อลดผลกระทบจากโรคและภัยคุกคามสุขภาพ ซึ่งกำหนดให้มีมาตรการควบคุมพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพรวมทั้งพฤติกรรมการสูบบุหรี่ด้วย นอกจากนั้นยังมีการเพิ่มมาตรการควบคุม โดยการกำหนดกฎหมายเพื่อควบคุมการสูบบุหรี่ (Levy, Benjakul, Ross, & Ritthiphakdee, 2008) แต่จากการประเมินผลการดำเนินงานใช้กฎหมายการควบคุมยาสูบปี 2550 (สำนักงานควบคุมป้องกันควบคุมโรคที่ 5, 2551) พบว่าสถานประกอบการยังมีการปฏิบัติไม่ถูกต้องตามพ.ร.บ.คุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่และพ.ร.บ.

ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ โดยยังมีการปฏิบัติไม่ถูกต้อง ในเรื่องการจัดสถานที่สูบบุหรี่และ การควบคุมการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ยาสูบถึงร้อยละ 75 – 80 ส่งผลให้นักเรียนเข้าถึงบุหรี่ได้ง่าย นอกจากนั้นยังมีปัจจัยอีกหลายด้านที่ทำให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีการสูบบุหรี่ในระยะ เริ่มต้นเป็นจำนวนมากและเร็วขึ้น

ปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้นของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาตอนต้นประกอบด้วยปัจจัยภายในตนเอง ปัจจัยทางทัศนคติและปัจจัยภายนอกตนเอง สำหรับปัจจัยภายในตนเองพบว่า การรับรู้ความสามารถแห่งตนในการหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่เป็นปัจจัย ที่มีความสำคัญปัจจัยหนึ่งในการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้น การรับรู้ความสามารถแห่งตน เป็นความเชื่อ ของบุคคลเกี่ยวกับความ สามารถที่จะจัดการ และดำเนินการกระทำพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่ กำหนดไว้ โดยที่ความเชื่อนี้เป็นตัวกำหนดความคิด ความรู้สึกงู้งใจให้บุคคลกระทำได้ (Bandura, 1997) ดังการศึกษา (Flay, Petraitis, & Hu, 1999) ที่พบว่าความสามารถแห่งตนมีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ ในทางลบระดับสูงกับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ ในทำนองเดียวกันการศึกษาของ ปรียาพร ชูเอียด (2550) ที่พบว่า การรับรู้สมรรถนะแห่งตนมีความสัมพันธ์ทางลบกับการสูบบุหรี่ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา ของ อภินันท์ ปัญญาภาพ (2549) ที่พบว่าในนักศึกษาชายในสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัด นครปฐม ความเชื่อในความสามารถของตนเองมีความสัมพันธ์ทางลบระดับสูงกับพฤติกรรม การป้องกันการสูบบุหรี่ และการศึกษา (Lerdpiromluk, 2001) ที่พบว่าในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดนนทบุรี การรับรู้สมรรถนะของตนเองต่อการปฏิเสธการสูบบุหรี่มีความสัมพันธ์ทางลบระดับ ปานกลางกับการสูบบุหรี่ นอกจากการรับรู้ความสามารถแห่งตนแล้วผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก็ยังเป็น อีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นตัวชี้วัด ถึงความสามารถสติปัญญาอันเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของแต่ละบุคคล ซึ่งจะส่งผลต่อการตัดสินใจที่ เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพและการแสดงพฤติกรรมของบุคคล (พรนภา หอมสินธุ์, 2550) ดังการศึกษาของ มูลนิธิธรรมาภรณ์เพื่อการไม่สูบบุหรี่และสำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัย อัสสัมชัญ (2547) ที่พบว่าในนักเรียนนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นถึงระดับปริญญาตรีจาก 25 จังหวัดทั่วประเทศที่นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยสะสมต่ำเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการที่พฤติกรรมการสูบบุหรี่ มากกว่านักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยสะสมสูง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา (Homsin, 2006) ที่พบว่าวัยรุ่น ชายไทยที่มีค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่า 3.00 เป็นปัจจัยทำนายการสูบบุหรี่ขั้นสูบบุหรี่ ตามโอกาส ส่วนการตัดสินใจด้วยตนเองในการหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่ ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญ ในการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้นของนักเรียนชาย การตัดสินใจด้วยตนเองเป็นความสามารถเลือกตัวเลือก หรือทางเลือกของบุคคล โดยอิสระปราศจากการบังคับจากบุคคลอื่น หรืออิทธิพลอื่นใด ๆ ทั้งสิ้น

(Ryan & Deci, 2000) ถ้านักเรียนชายมีกระบวนการตัดสินใจที่ดี มีการคำนึงถึงผลกระทบของการสูบบุหรี่ทั้งต่อตนเอง สังคมประเทศชาติ และมีการตั้งเป้าหมายในอนาคตของตนเองที่ดี ก็จะนำไปสู่การตัดสินใจที่จะไม่สูบบุหรี่ ดังการศึกษา (Flay & Petraitis, 1994) ที่พบว่า การตัดสินใจด้วยตนเองจะนำไปสู่การมีพฤติกรรมที่ตั้งใจไว้ ในทำนองเดียวกันความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองก็เป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งในการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้น ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง เป็นความคิดรวบยอดที่บุคคลมีต่อตนเองทั้งในแง่บวกและแง่ลบ สำหรับบุคคลที่มีความรู้สึกมีค่าในตนเองต่ำ มักจะขาดความเคารพตนเอง ปฏิเสธตนเอง คิดว่าตนเองไม่มีค่า ขาดความพึงพอใจในตนเอง มีความรู้สึกว่าเขาไม่เท่าเทียมกับคนอื่น เมื่อเกิดปัญหาจะไม่ความสามารถที่จะควบคุมเหตุการณ์หรือแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ โดยเฉพาะในนักเรียนชายอาจจะใช้บุหรี่เป็นทางออกหรือเป็นที่พึ่งทางใจได้ ดังการศึกษาของ พิชญ์สินี วาณิชยพรหมณ์ (2549) ที่พบว่าในเยาวชนในกรุงเทพมหานครที่ไม่เห็นคุณค่าในตนเอง มีการสูบบุหรี่หรือเคยสูบบุหรี่มาก่อนมากกว่าเยาวชนที่เห็นคุณค่าในตนเอง และการเห็นคุณค่าในตนเองมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ ในทำนองเดียวกันการศึกษาของ ปรียาพร ชูเอียด (2550) ที่พบว่า การเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาในภาคใต้ตอนบน ประเทศไทยมีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ แต่ในทางตรงกันข้ามกับการศึกษาของ ธาณินทร์ สุทธิประเสริฐ (2544) ที่พบว่าในนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิค จังหวัดสุพรรณบุรี การเห็นคุณค่าในตนเองไม่มีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ และการศึกษา (Homsin, 2006) ที่พบว่า การเห็นคุณค่าในตนเองไม่มีความสัมพันธ์กับการเริ่มต้นสูบบุหรี่ของวัยรุ่นชายไทย

ส่วนปัจจัยทางทัศนคติ ได้แก่ ทัศนคติต่อการสูบบุหรี่เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ ทัศนคติเป็นการประเมินสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าดีหรือไม่ เป็นอันตรายหรือประโยชน์ ชอบหรือไม่ชอบ เป็นต้น (Weber, 1992; Ajzen & Fishbein, 1998) ซึ่งเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคลในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ดังการศึกษาของ ลักสินี วรรณประพันธ์ (2549) ที่พบว่าในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในเขตเทศบาลนครราชสีมามีทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับการสูบบุหรี่มีความสัมพันธ์ทางลบระดับปานกลางกับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ ซึ่งสอดคล้องกับ (Homsin, 2006) ที่พบว่าทัศนคติที่เห็นด้วยการสูบบุหรี่ เป็นปัจจัยทำนายการสูบบุหรี่ทั้งขึ้นลงเลใจที่จะไม่สูบบุหรี่ ขึ้นทดลองสูบบุหรี่และสูบบุหรี่ตามโอกาส ในทำนองเดียวกัน (Zhang, Wang, Zhao, & Vartianen, 2000) พบว่าทัศนคติที่เห็นด้วยการสูบบุหรี่ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ ในทางตรงกันข้ามกับการศึกษาของ ธนดล คำแก้ว (2549) ที่พบว่าทัศนคติไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของเด็นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

สำหรับปัจจัยภายนอกที่มีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้น พบว่าการสูบบุหรี่ของผู้ปกครอง ซึ่งผู้ปกครองเป็นบุคคลสำคัญและเป็นต้นแบบของลูกในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ (พรนภา หอมสินธุ์, 2550) ดังการศึกษา (Paul, Blizzard, Patton, Dwyer, & Venn, 2008) ที่พบว่า การสูบบุหรี่ของพ่อแม่เป็นปัจจัยทำนายการสูบบุหรี่บุตรวัยรุ่นในประเทศออสเตรเลีย ซึ่งสอดคล้องกับ (Barman, Pulkkinen, Kaprio, & Rose, 2004) ที่พบว่า ในนักเรียนอายุ 14 ปี การสูบบุหรี่ของพ่อแม่เป็นปัจจัยทำนายการเริ่มต้นสูบบุหรี่ ในทำนองเดียวกัน (Johnson, Li, Perry, Elder, Feldman, & Kelder, 2002) พบว่า ในนักเรียนศึกษาเกรด 3 ถึงเกรด 8 การสูบบุหรี่ของพ่อแม่มีอิทธิพลต่อการสูบบุหรี่ของลูก นอกจากการสูบบุหรี่ของพ่อแม่จะมีความสำคัญกับการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้นแล้ว การสูบบุหรี่ของเพื่อนสนิทก็เป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มเพื่อนเป็นพัฒนาการ ทางสังคมที่สำคัญของวัยรุ่น อันเป็นพื้นฐานของการเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ต่อไปในอนาคต วัยรุ่นจะเลือกเพื่อนหรือกลุ่มเพื่อนที่มีทัศนคติ ค่านิยมที่คล้ายคลึงกัน ทำตามที่กลุ่มต้องการและต้องการเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน (วิภากรัตน์ บุญยงค์, 2549) ถ้าหากไปรวมกับกลุ่มเพื่อนที่มีพฤติกรรมสูบบุหรี่ก็อาจชักนำให้เกิดพฤติกรรมการเริ่มต้นสูบบุหรี่ได้ (Can, Topbas, Oztuna, Ozgun, Can, & Yavuzylmaz, 2009) พบว่า ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาประเทศตุรกี วัยรุ่นที่มีเพื่อนสูบบุหรี่มีโอกาสเสี่ยงต่อการสูบบุหรี่มากกว่าไม่มีเพื่อนสูบบุหรี่ ซึ่งสอดคล้องกับ (Leatherdale, McDonald, Cameron, & Brown, 2005) ที่พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในรัฐออนตาริโอ ประเทศแคนาดา การมีเพื่อนสูบบุหรี่เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่และการเริ่มต้นการสูบบุหรี่ (Kemppainen, Tossavainen, Vartiainen, Jokela, Puska, & Pantelejev, 2005) พบว่า ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาเกรด 9 ในประเทศรัสเซียและฟินแลนด์ การมีเพื่อนสนิทสูบบุหรี่เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ของนักเรียนชาย

นอกจากการสูบบุหรี่ของเพื่อนสนิทแล้วการถูกเพื่อนชักชวนให้สูบบุหรี่ก็มีความสำคัญมากเนื่องจากนักเรียนชายต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน (สสส., 2551) ดังนั้นนักเรียนชายที่ถูกเพื่อนชักชวนให้สูบบุหรี่ก็มีแนวโน้มที่จะสูบบุหรี่มาก (Chang, Lee, Lai, Chiang, Lee, & Chen, 2006) ที่พบว่า ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในไต้หวัน การถูกเพื่อนสนิทชักชวนให้สูบบุหรี่เป็นปัจจัยทำนายการเริ่มต้นสูบบุหรี่ ซึ่งสอดคล้องกับ (Lin, Tzeng, Lu, & Hsu, 2008) พบว่า ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในประเทศไต้หวันตอนใต้ การถูกเพื่อนชักชวนให้สูบบุหรี่เป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีพฤติกรรมเริ่มต้นสูบบุหรี่ ในทำนองเดียวกัน (Homsin, 2006) พบว่า การชักชวนให้สูบบุหรี่เป็นปัจจัยทำนายการสูบบุหรี่ในชั้นทดลองสูบบุหรี่และชั้นสูบบุหรี่ตามโอกาส นอกจากเพื่อนมีความสำคัญในการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้น การคาดการณ์อัตราการสูบบุหรี่ก็ยังเป็น

ส่วนสำคัญในการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้น การคาดการณ์อัตราการสูบบุหรี่เป็นการประมาณการ อัตราการสูบบุหรี่ของบุคคลทั่วไปในสังคม (Flay et al., 1999) โดยทั่วไปนักเรียนชายมักมีความคิดว่าผู้ที่อยู่ในช่วงอายุเดียวกันมีพฤติกรรมการสูบบุหรี่ วัยรุ่นที่มีการคาดการณ์อัตราการสูบบุหรี่ที่สูง จะมีความคิดว่าการสูบบุหรี่เป็นเรื่องธรรมดาของบุคคลในสังคม วัยรุ่นที่มีการคาดการณ์อัตราการสูบบุหรี่ที่สูงด้วย (Simon-Morton, 2002) ที่พบว่าในนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในรัฐแมริแลนด์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ที่มีการคาดการณ์อัตรา การสูบบุหรี่สูงจะมีการสูบบุหรี่มากกว่านักเรียนที่มี การคาดการณ์อัตราการสูบบุหรี่ต่ำ สอดคล้องกับ (Homsin, 2006) ที่พบว่า การคาดการณ์อัตราการสูบบุหรี่ที่สูง เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับชั้นลั้งเลใจที่จะไม่สูบบุหรี่ จากกรทบทวนวรรณกรรม ที่ผ่านมามีพบว่าปัจจัยดังกล่าวข้างต้นทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกล้วนมีความสำคัญกับการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้นมาก โดยเฉพาะ กลุ่มนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้นสูง ผู้วิจัยจึงเลือกมาเป็นตัวแปรในการศึกษาครั้งนี้

สำหรับในจังหวัดตราดมีการสูบบุหรี่ในอัตราที่สูงเมื่อเทียบกับระดับประเทศโดยภาพรวม (ร้อยละ 19.16 และ 22.25 ตามลำดับ) นอกจากนั้นค่าเฉลี่ยอายุที่เริ่มสูบบุหรี่ทั้งหมดมาพบว่ามีประชากรในจังหวัดตราดมีการเริ่มต้นเร็วกว่าระดับประเทศโดยภาพรวม (17.67 ปี และ 17.90 ปี ตามลำดับ) (ศูนย์ข้อมูลโรคไม่ติดต่อ สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2548) จากสถานการณ์ดังกล่าวพบว่าการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้นมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในอนาคต ประกอบกับจังหวัดตราดยังมีข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่สัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้นของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานพื้นที่เขตการศึกษาตราด ไม่เพียงพอที่จะนำไปสู่การวางแผนป้องกันการสูบบุหรี่ เนื่องจากยังไม่เคยมีผู้ที่ทำการศึกษาไว้ ถ้าไม่รีบดำเนินการแก้ไขจะนำไปสู่การเกิดผลกระทบต่อตัวนักเรียน คนรอบข้าง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติอีกมากมาย ดังนั้นการศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้นของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาในสังกัดพื้นที่เขตการศึกษาตราด จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นเป็นอย่างยิ่ง การศึกษาครั้งนี้ได้นำแนวคิดทฤษฎีอิทธิพล 3 ทาง (The Theory of Triadic Influence [TTI]) (Flay & Petraitis, 1994) เป็นกรอบดำเนินงาน โดยผู้วิจัยเลือกปัจจัย 9 ปัจจัย คือ ทักษะคิดต่อการสูบบุหรี่ การรับรู้ความสามารถแห่งตนในการหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การตัดสินใจด้วยตนเองในการหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่ การสูบบุหรี่ของผู้ปกครอง การสูบบุหรี่ของเพื่อนสนิท การถูกเพื่อนชักชวนให้สูบบุหรี่ และการคาดการณ์อัตราการสูบบุหรี่ ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่ายังไม่สามารถอธิบายการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้นได้ชัดเจน ซึ่งผลจากการศึกษาครั้งนี้จะได้เป็นข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับปัจจัยกำหนดการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้นของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่พยาบาลชุมชนสามารถนำไปใช้พื้นฐานคิดใน

การป้องกันการเริ่มต้นสูบบุหรี่ในนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และใช้ทรัพยากรที่มีในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งเป็นบทบาทหนึ่งของพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน อันจะส่งผลให้นักเรียนเหล่านี้มีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไปในอนาคต

คำถามการวิจัย

1. ทักษะคิดต่อการสูบบุหรี่ การรับรู้ความสามารถแห่งตนในการหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การตัดสินใจด้วยตนเองในการหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่ การสูบบุหรี่ของผู้ปกครอง การสูบบุหรี่ของเพื่อนสนิท การถูกเพื่อนชักชวนให้สูบบุหรี่ การคาดการณ์อัตราการสูบบุหรี่ และการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้นของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดรคเป็นอย่างไร

2. ทักษะคิดต่อการสูบบุหรี่ การรับรู้ความสามารถแห่งตนในการหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การตัดสินใจด้วยตนเองในการหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่ การสูบบุหรี่ของผู้ปกครอง การสูบบุหรี่ของเพื่อนสนิท การถูกเพื่อนชักชวนให้สูบบุหรี่ การคาดการณ์อัตราการสูบบุหรี่ มีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้น ของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดรคหรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะคิดต่อการสูบบุหรี่ การรับรู้ความสามารถแห่งตนในการหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การตัดสินใจด้วยตนเองในการหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่ การสูบบุหรี่ของผู้ปกครอง การสูบบุหรี่ของเพื่อนสนิท การถูกเพื่อนชักชวนให้สูบบุหรี่ การคาดการณ์อัตราการสูบบุหรี่ และการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้นของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดรค

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะคิดต่อการสูบบุหรี่ การรับรู้ความสามารถแห่งตนในการหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การตัดสินใจด้วยตนเองในการหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่ การสูบบุหรี่ของผู้ปกครอง การสูบบุหรี่ของเพื่อนสนิท การถูกเพื่อนชักชวนให้สูบบุหรี่ การคาดการณ์อัตราการสูบบุหรี่ กับ การสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้นของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดรค

สมมติฐานการวิจัย

1. นักเรียนชายที่มีการรับรู้ความสามารถแห่งตนในการหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่ต่ำมี โอกาสเสี่ยงต่อการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้นมากกว่านักเรียนชายที่มีการรับรู้ความสามารถแห่งตน

ในการหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่สูง

2. นักเรียนชายที่มีความรู้สึกลึกมีคุณค่าในตนเองต่ำ มีโอกาสเสี่ยงต่อการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้นมากกว่านักเรียนชายที่มีความรู้สึกลึกมีคุณค่าในตนเองสูง

3. นักเรียนชายที่มีความรู้สึกลึกมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มีโอกาสเสี่ยงต่อการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้นมากกว่านักเรียนชายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

4. นักเรียนชายที่มีการตัดสินใจด้วยตนเองในการหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่ไม่เหมาะสม มีโอกาสเสี่ยงต่อการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้นมากกว่านักเรียนชายที่มีการตัดสินใจด้วยตนเองในการหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่ไม่เหมาะสม

5. นักเรียนชายที่มีทัศนคติที่เห็นด้วยกับการสูบบุหรี่ มีโอกาสเสี่ยงต่อการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้นมากกว่านักเรียนชายที่ไม่เห็นด้วยกับการสูบบุหรี่

6. นักเรียนชายที่มีผู้ปกครองสูบบุหรี่ มีโอกาสเสี่ยงต่อการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้นมากกว่านักเรียนชายที่ไม่มีผู้ปกครองสูบบุหรี่

7. นักเรียนชายที่มีเพื่อนสนิทสูบบุหรี่ มีโอกาสเสี่ยงต่อการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้นมากกว่านักเรียนชายที่ไม่มีเพื่อนสนิทสูบบุหรี่

8. นักเรียนชายที่เคยถูกเพื่อนชักชวนให้สูบบุหรี่ มีโอกาสเสี่ยงต่อการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้นมากกว่านักเรียนชายที่ไม่เคยถูกเพื่อนชักชวนให้สูบบุหรี่

9. นักเรียนชายที่มีการคาดการณ์อัตราการสูบบุหรี่สูงกว่าความเป็นจริง มีโอกาสเสี่ยงต่อการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้นมากกว่านักเรียนชายที่มีการคาดการณ์อัตราการสูบบุหรี่ต่ำกว่าความเป็นจริง

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาแบบสหสัมพันธ์ (Correlational Descriptive Research) โดยมุ่งเน้นหาความสัมพันธ์ของปัจจัยคัดสรรกับการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้นของนักเรียนชายที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตราด ปีการศึกษา 2553 ทั้งหมด 7 โรงเรียนจำนวน 357 คน โดยเก็บรวบรวมข้อมูล ระหว่างวันที่ 24 พฤษภาคม ถึง 18 มิถุนายน พ.ศ. 2553

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรต้น

- ทัศนคติต่อการสูบบุหรี่

- การรับรู้ความสามารถแห่งตนในการหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่
 - ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง
 - ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - การตัดสินใจด้วยตนเองในการหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่
 - การสูบบุหรี่ของผู้ปกครอง
 - การสูบบุหรี่ของเพื่อนสนิท
 - การถูกเพื่อนชักชวนให้สูบบุหรี่
 - การคาดการณ์อัตราการสูบบุหรี่
2. ตัวแปรตาม
- การสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้น

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. นักเรียนชาย หมายถึง นักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ที่ศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาล สังกัดสำนักงานพื้นที่เขตการศึกษาตราด ปีการศึกษา 2553 ภาคการศึกษาที่ 1
2. บุหรี่ หมายถึง ยาสูบที่จัดเตรียมในลักษณะใดลักษณะหนึ่งคือ เป็นมวน จัดเป็นซอง ฯ ยาเส้นที่มวนสูบเอง อาจใช้ใบไม้หรือกระดาษในการมวนหรือยาเส้นที่สูบโดยกลืนยาสูบ รวมถึง บุหรี่ซิการ์ บุหรี่ซิการ์ ยาเส้นหรือยาเส้นปรุงด้วย
3. การสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้น หมายถึง ประสบการณ์ของนักเรียนชายที่เคยทดลองสูบบุหรี่หรือสูบบุหรี่เป็นครั้งคราวตามโอกาสต่าง ๆ วัดโดยใช้แบบสอบถาม วัดโดยข้อคำถาม ประเมินพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของประเมินพฤติกรรมการสูบบุหรี่ในวัยรุ่น (Homsin, 2006) ซึ่งประยุกต์มาจากแนวคิดระยะของการสูบบุหรี่ (Stage of Smoking) จากการทบทวนวรรณกรรม (Mayhew, Flay & Mott, 2000; Scollo, & Winstanley, 2008) จำนวน 2 ข้อ โดยข้อคำถามแบบให้ ผู้ตอบเลือกตอบเอง
4. ทักษะคิดต่อการสูบบุหรี่ หมายถึง ความรู้สึกของนักเรียนชายที่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ชอบ ไม่ชอบการสูบบุหรี่ ซึ่งมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบด้านความคิด/ การรับรู้ (Cognitive/ Perceptual Component) หมายถึง ความเชื่อ ความรู้ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับผลกระทบของการสูบบุหรี่ ได้แก่ ผลกระทบต่อสุขภาพประกอบด้วย สุขภาพกายและสุขภาพจิต สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม องค์ประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึก (Affective Component) หมายถึง ความรู้สึกโดยรวม ที่มีต่อการสูบบุหรี่ในด้านบวกหรือด้านลบ

ชอบหรือไม่ชอบการสูบบุหรี่ ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาความรู้สึกรักของนักเรียนชายต่อการสูบบุหรี่ ได้แก่ ความรู้สึกต่อวิธีการสูบบุหรี่ และผลกระทบของการสูบบุหรี่ประกอบด้วย ผลกระทบต่อตนเอง ครอบครัว สังคมเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม และองค์ประกอบด้านการปฏิบัติ (Behavioral Component) หมายถึง แนวโน้มที่จะเริ่มต้นการสูบบุหรี่ของนักเรียนชายถ้ามีสิ่งเร้า ประกอบด้วย แนวโน้มที่จะสูบบุหรี่และไม่สูบบุหรี่ถ้ามีสิ่งเร้า วัดโดยใช้แบบสอบถามทัศนคติต่อการสูบบุหรี่ ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของ ลักลิน วรรณประพันธ์ (2549) ซึ่งพัฒนาตามแนวคิด (Weber, 1992) ทั้งหมดจำนวน 22 ข้อ เป็นข้อความด้านบวก 11 ข้อ และข้อความด้านลบ 9 ข้อ การวัดเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert' Scale) ประกอบด้วย เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง หากค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามโดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ .85 (ลักลิน วรรณประพันธ์, 2549)

5. การรับรู้ความสามารถแห่งตนในการหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่ หมายถึง ความเชื่อมั่นของนักเรียนชายเกี่ยวกับความสามารถที่จะปฏิบัติพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่ ซึ่งการพัฒนาการรับรู้ความสามารถแห่งตนมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การประสบความสำเร็จจากการกระทำด้วยตนเอง (Mastery Experience) หมายถึง การที่นักเรียนชายมีประสบการณ์หลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่ตามคำเตือนของบุคคลอื่น เมื่อมีปัญหา เมื่อมีเวลาว่าง และเมื่อมีอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อน แล้วประสบความสำเร็จ การได้รับประสบการณ์จากตัวแบบ (Vicarious Experience) หมายถึง การที่นักเรียนชายได้สังเกตตัวแบบที่มีความคล้ายคลึงกับตัวเองทั้งตัวแบบที่เป็นบุคคลจริง และตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ แสดงพฤติกรรมการสูบบุหรี่หรือไม่สูบบุหรี่ และได้รับผลกระทบที่พึงพอใจ จึงมีการเลียนแบบพฤติกรรม การใช้คำพูดชักจูง (Verbal Persuasion) หมายถึง การที่นักเรียนชายถูกบุคคลอื่นใช้คำพูดชักจูง แล้วมีพฤติกรรมการสูบบุหรี่หรือไม่สูบบุหรี่ การกระตุ้นทางอารมณ์ (Emotional Arousal) หมายถึง การที่นักเรียนชายอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่กระตุ้นให้เกิดการสูบบุหรี่ แล้วมีพฤติกรรมการสูบบุหรี่หรือไม่สูบบุหรี่ วัดโดยใช้แบบสอบถามการรับรู้ความสามารถแห่งตนในการป้องกันการสูบบุหรี่ของ อภินันท์ ปัญญาภาพ (2549) ซึ่งพัฒนามาจาก (Bandura, 1997) จำนวน 12 ข้อ มีการวัดเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ประกอบด้วย มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด หากค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามโดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ .92 (อภินันท์ ปัญญาภาพ, 2549)

6. ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง หมายถึง ความคิดรวบยอดของนักเรียนชายที่มีต่อตนเอง ทั้งในแง่บวกและแง่ลบ วัดโดยแบบสอบถามความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง (Homsin, 2006) ซึ่งแปล

มาจากแบบวัดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง (Rosenberg, 1979 cited in Homsin, 2006) จำนวน 8 ข้อ เป็นข้อความด้านบวกและลบด้านละ 4 ข้อ การวัดเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง หาค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถาม โดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ .72- .88 (Homsin, 2006; Glendinning, 2002 cited in Homsin, 2006; อ้อมใจ จิรพฤตศิริ, 2548)

7. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลการเรียนเฉลี่ย (GPA) ของนักเรียนชาย ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2552 รวบรวมข้อมูลโดยขอข้อมูลจากอาจารย์ประจำชั้นของ นักเรียนชาย

8. การตัดสินใจด้วยตนเองในการหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่ หมายถึง กระบวนการเลือกของ นักเรียนชายที่จะมีพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่ โดยอิสระปราศจากการบังคับจากบุคคลอื่น หรืออิทธิพลอื่นใด ๆ ทั้งสิ้น จำแนกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ การวิเคราะห์สถานการณ์ (Situation Analysis) หมายถึง การพิจารณาถึงองค์ประกอบของสถานการณ์นั้น ๆ ข้อจำกัดที่มีผลกระทบต่อ การตัดสินใจหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่ การตั้งวัตถุประสงค์ (Objective and Criteria Setting) หมายถึง การแยกแยะเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการตัดสินใจหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่ การค้นหาทางเลือก และประเมินทางเลือก (Alternative Search and Alternative Evaluation) หมายถึง ขั้นตอนที่รวบรวม ข้อเท็จจริง การยอมรับทางเลือกแต่ละทางเลือก รวมทั้งมีการประเมินในเรื่องของความเป็นไปได้ ความเที่ยงตรงและความเสี่ยงหรือความไม่แน่นอนของผลที่จะเกิดขึ้นในแต่ละทางเลือกที่จะทำให้ บรรลุวัตถุประสงค์ในการหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่ วัดโดยแบบสอบถามสถานการณ์ปัญหาผู้พัฒนาขึ้นเองตามแนวคิดการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ (Gordon & Judith, 1993) จำนวน 6 ข้อ การวัดเป็น ข้อคำถามแบบมีคำตอบให้เลือกตอบ 9 ตัวเลือก

9. การสูบบุหรี่ของผู้ปกครอง หมายถึง ประสบการณ์การเคยหรือไม่เคยมีผู้ปกครอง ได้แก่ พ่อแม่ หรือผู้ที่เลี้ยงดูนักเรียนชายที่สูบบุหรี่ จำนวน 1 ข้อ วัดโดยข้อคำถามการสูบบุหรี่ของผู้ปกครองแบบมี 2 คำตอบให้เลือกคือ ใช่และไม่ใช่

10. การสูบบุหรี่ของเพื่อนสนิท หมายถึง ประสบการณ์การเคยหรือไม่เคยมีเพื่อนสนิท ของนักเรียนชายที่สูบบุหรี่ จำนวน 1 ข้อ วัดโดยข้อคำถามการสูบบุหรี่ของเพื่อนสนิทแบบมี 2 คำตอบให้เลือกคือ ใช่และไม่ใช่

11. การถูกเพื่อนชักชวนให้สูบบุหรี่ หมายถึง ประสบการณ์การเคยหรือไม่เคยถูกเพื่อน โน้มน้าวให้สูบบุหรี่ของนักเรียนชาย โดยใช้คำพูดหรือแสดงท่าทางที่แสดงถึงการชักจูง วัดโดย ข้อคำถามการถูกเพื่อนชักชวน จำนวน 1 ข้อ แบบมี 2 คำตอบให้เลือกคือ ไม่เคย และเคย

12. การคาดการณ์อัตราการสูบบุหรี่ หมายถึง การรับรู้ของนักเรียนชายเกี่ยวกับอัตรา

การสูบบุหรี่ของวัยรุ่นเพื่อนนักเรียนวัยเดียวกัน วัดโดยแบบสอบถามการคาดการณ์อัตราการใช้บุหรี่ (Homsin, 2006) จำนวน 1 ข้อ มีทั้งหมด 10 ตัวเลือก

กรอบแนวคิดในการวิจัย

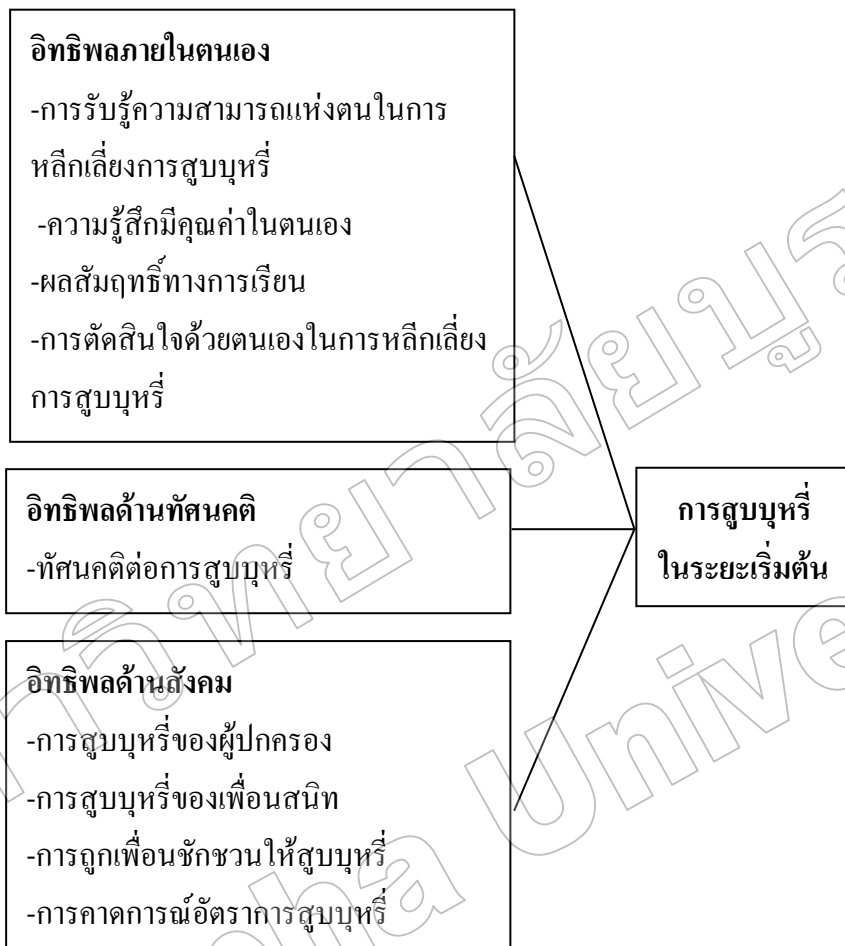
การวิจัยในครั้งนี้ได้ประยุกต์ทฤษฎีอิทธิพล 3 ทาง (The Theory of Triadic Influence [TTI]) (Flay & Petraitis, 1994) เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย นอกจากนั้นยังมีการบูรณาการแนวคิดการรับรู้ความสามารถแห่งตน (Bandura, 1997) การตัดสินใจด้วยตนเอง (Ryan & Deci, 2000) และแนวคิดทัศนคติ (Weber, 1992; Ajzen & Fishbein, 1998) ซึ่งภายในอิทธิพลแต่ละตัวจะประกอบไปด้วยปัจจัยต่าง ๆ ที่สามารถส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของวัยรุ่นได้ในระดับที่แตกต่างกัน โดยประกอบด้วย อิทธิพลภายในตนเอง (Intrapersonal Influences) ได้แก่ การรับรู้ความสามารถแห่งตน เป็นความเชื่อของบุคคลว่าตนมีความสามารถที่จะกระทำเพื่อให้บรรลุผลตามที่กำหนดได้ การรับรู้ความสามารถแห่งตนเป็นตัวกำหนดที่สำคัญของการกระทำของมนุษย์ที่จะนำไปสู่ผลที่พึงปรารถนาได้ (สราวุธ พันธุ์เอี่ยม, 2548) ดังนั้นนักเรียนที่มีการรับรู้ความสามารถแห่งตนในการหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่ในระดับสูงจะทำให้นักเรียนมีความเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถที่จะหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่ได้ ก็จะมีแนวโน้มที่จะไม่สูบบุหรี่ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเป็นความคิดรวบยอดของนักเรียนชายที่มีต่อตนเองทั้งในแง่บวกและแง่ลบ นักเรียนชายที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองต่ำ มักจะขาดความเคารพตนเอง ปฏิเสธตนเอง คิดว่าตนเองไม่มีค่าขาดความพึงพอใจในตนเองมีความรู้สึกต่ำกว่าตนเอง ไม่เท่าเทียมกับคนอื่น เมื่อเกิดปัญหาจะไม่มีความสามารถที่จะควบคุมเหตุการณ์หรือแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ มักจะใช้บุหรี่เป็นทางออกหรือเป็นที่พึ่งทางใจได้ มักจะถูกชักจูงจากบุคคลอื่นให้มีพฤติกรรมสูบบุหรี่ได้ง่าย และมักถูกตักอยู่ได้ อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน (วิโรจน์ สำโรง และอนุชิต สว่างแจ้ง, 2547)

ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นตัวชี้วัดหนึ่งถึงความสามารถสติปัญญาอันเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของแต่ละบุคคล ซึ่งจะส่งผลต่อการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพและการแสดงพฤติกรรมของบุคคล (พรนภา หอมสินธุ์, 2550) นอกจากนั้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสามารถสะท้อนถึงความสามารถที่เกิดจากการได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ (สะอาด งามนิสัย, 2551) นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ อาจมีความเครียดสูง มีความคับข้องใจกับผลการเรียนที่ได้รับและต่อต้านไม่ยอมทำตามคำสั่งครูคาดหวัง ก็จะไปเที่ยวเตร่กับเพื่อนฝูงช่วงที่มีเวลาว่าง และมักจะถูกเพื่อนชักจูงให้มีการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้นได้ง่าย ส่วนการตัดสินใจด้วยตนเอง เป็นกระบวนการเลือกของบุคคลที่จะกระทำโดยอิสระปราศจาก

การบังคับจากบุคคลอื่น หรืออิทธิพลอื่นใด ๆ ทั้งสิ้น เพื่อให้กระทำการต่าง ๆ ในชีวิตบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ (Ryan & Deci, 2000) โดยผ่านกระบวนการวิเคราะห์สถานการณ์ การตั้งวัตถุประสงค์ การค้นหาทางเลือก แล้วจึงตัดสินใจ หลังจากตัดสินใจแล้วมีการทบทวน การตัดสินใจ (Gordon & Judith, 1993) การตัดสินใจด้วยตนเองมีความสำคัญมาก โดยถ้านักเรียน มีกระบวนการตัดสินใจในการหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่ที่ดี มีการคำนึงถึงผลกระทบของการสูบบุหรี่ ทั้งต่อตนเอง สังคม ประเทศชาติ และมีการตั้งเป้าหมายในอนาคตของตนเองที่ดี ก็จะมีพฤติกรรม หลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่

ส่วนอิทธิพลด้านทัศนคติ (Attitudinal Influences) ได้แก่ ทัศนคติ ซึ่งเป็นอารมณ์ ความรู้สึกของบุคคลที่ประเมินสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าดีหรือไม่ดี ชอบหรือไม่ชอบ เป็นอันตรายหรือ ประโยชน์ เป็นต้น โดยทัศนคติจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคลในการกระทำการต่าง ๆ โดยบุคคลจะเลือกปฏิบัติตามความเชื่อถือของตนเอง ดังนั้นนักเรียนที่มีทัศนคติที่เห็นด้วยกับการ สูบบุหรี่ก็จะมีแนวโน้มที่จะมีการสูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้น ในทางตรงกันข้ามถ้านักเรียนมีทัศนคติ ที่ไม่เห็นด้วยกับการสูบบุหรี่ก็จะมีแนวโน้มที่จะไม่สูบบุหรี่

สำหรับอิทธิพลด้านสังคม (Social Influences) ได้แก่ การสูบบุหรี่ของผู้ปกครองซึ่งเป็น บุคคลสำคัญและเป็นต้นแบบของนักเรียนในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ (พรนภา หอมสินธุ์, 2550) โดยเฉพาะถ้าเด็กเกิดมาในครอบครัวที่มีผู้ปกครองสูบบุหรี่จะทำให้ลูกมีการรับรู้ว่าการสูบบุหรี่เป็น เรื่องธรรมดาของสังคม เพราะผู้ปกครองของตนเองยังสูบบุหรี่ ทำให้มีแนวโน้มที่จะสูบบุหรี่สูง นอกจากการสูบบุหรี่ของผู้ปกครองมีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ของนักเรียนชาย การสูบบุหรี่ ของเพื่อนสนิทและการถูกเพื่อนชักชวนให้สูบบุหรี่ ก็เป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับนักเรียนชายชั้น มัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มเพื่อนเป็นพัฒนาการทางสังคมที่สำคัญของวัยรุ่น อันเป็นพื้นฐานของ การเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ต่อไปในอนาคต การเข้ากลุ่มเป็นธรรมชาติหรือภาวะปกติของวัยรุ่นทั่วไป โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นวัยรุ่นมักเลือกเพื่อนหรือกลุ่มเพื่อนที่มีทัศนคติ ค่านิยมที่คล้ายคลึงกัน ทำตามที่กลุ่มต้องการและต้องการเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน (วิภาภรณ์ บุญยงค์, 2549) ถ้าหากไปรวมกับกลุ่มเพื่อนที่มีพฤติกรรมการสูบบุหรี่ก็อาจชักนำให้เกิดการ สูบบุหรี่ในระยะเริ่มต้นได้ ส่วนการคาดการณ์อัตราการสูบบุหรี่เป็นการรับรู้ของนักเรียนชาย เกี่ยวกับอัตราการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นเพื่อนนักเรียนวัยเดียวกัน วัยรุ่นที่มีการคาดการณ์อัตราการ สูบบุหรี่ที่สูงจะมีความคิดว่าการสูบบุหรี่เป็นเรื่องธรรมดาของบุคคลในสังคม โดยเฉพาะในกลุ่ม เพื่อนสนิทที่มีความสำคัญมาก (Homsin, 2006) เนื่องจากวัยรุ่นที่มีการคาดการณ์อัตราการสูบบุหรี่ ที่สูง จะคิดว่าการสูบบุหรี่เป็นเรื่องธรรมดาสำหรับวัยรุ่นและเป็นวัฒนธรรมของกลุ่มเพื่อน สำหรับ ปัจจัยที่ศึกษาตามทฤษฎีในครั้งนี้นำสรุปได้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย